

Austatud lugeja!

Ajal, mil rahva mälu anti edasi suulise pärimuse kaudu, võis kõige tõsisem ähvardus kõlada umbes nii: „Sinu panen ma laulu sisse!“ Ja veel aastasadu pärast lauliku surma laulis rahvas lugu selle kohta, mida üks või teine kunagi tegi, arvas või ütles. Jah, laulu seest ei saanud välja.

Tänapäeval lauluga ei ähvardata, sest see ei ole enam mõjus. Õigusriigis võiks ju ähvardada politseiga või kohtuga – ja seda tehaksegi –, kuid see ähvardus pole midagi selle kõrval, kui ähvardaja lubab sind „panna lehte“ või pajatada sinu väidetavatest pahategudest mõne parasjagu populaarse telesaate tegijale. Vaat see on tänapäeval mõjus ähvardus!

Usun, et enamik õigusabi osutavaid juriste on kokku puutunud fenomeniga, kus klient, saades kuulda kohtukuludest, pikkadest menetlustähtaegadest ja sellest, millised on tema positsiooni mitte just kõige tugevamad küljed, tuleb välja ettepanekuga: ärme lähme kohtusse, pöördume ajakirjanduse poole! Neljas võim on tänapäeval kiirem, efektiivsem ja tugevam kui ülejäänud kolm.

Miks see nii on? Nii naljakas kui see meie lähiajalugu teades ka pole, võib siiski öelda, et Eesti rahvas usub seda, mida leht kirjutab ja teles näidatakse. Naljakas on see seetõttu, et nõukogude ajal nägi igatüks, kuidas meedias kajastatu lahkes tegelikkusest. Seega ei tohiks meil olla meedia suhtes erilist usku. Aga on. Tõenäoliselt pani sellele usule aluse meie laulva revolutsiooni aegne ajakirjandus, mis juba julges rääkida probleemidest ja mis veel ei näinud oma eesmärgina meeelahutuse pakkumist. Mäletan selgelt oma suurt nõrdimust, kui lugesin esimest korda „kollaseid“ uudiseid. Laps nagu ma siis olin, ei saanud ma aru, kuidas lubatakse sellist jama üldse trükkida. Nüüd olen ma jurist ja mind on õpetatud, et see minu poolt kunagi jamaks nimetatu on kõigest väljendusvabaduse ilming.

Aeg-ajalt näib mulle aga, et meie ühiskond on ikka veel lapseks jäänud. Sageli ei anta endale aru, et ei ole seda jumalikku „kedagi“, tänu kellele jõuab meediasse vaid tõde. Et selle asemel on ajakirjanikud ja toimetajad, kes tihti on seda ametit õppinud vaid elukoolis. Mina olen toimetaja (ses ametis ka vaid elukooli haridusega). Mind peetaks õigustatult kohtlaseks, kui ütleksin, et mulle kuulub tõe monopol. Miks ei peeta aga kohtlaseks väidet „See on tõsi, sest leht kirjutas nii!“?

Meedia võimsus peitub selles, et see neljas võim on kanal, mille kaudu kolm ülejäänut suhtlevad rahvaga, selle kõrgeima võimu kandjaga. Just meedia kujundab meile pildi seadusandlikust, täidesaatvast ja kohtuvõimust. Kui me ei usalda parlamenti ega puutu parlamendi tööga ise kokku, siis tegelikult me ei tea, kas meie usaldamatuse on tinginud parlamendi tööd-tegemised või parlamendi kohta käivad meediakajastused. Me oleme nagu vang, kelleni jõuavad vanglaüleva korraldused vaid vangivalvuri vahendusel. Kui siis see korraldus tundub meile ebaõiglane, ei saa me teada, kas meile teeb liiga vanglaüleva, kes on ülemäära karm, või vangivalvur, kes leebeid korraldusi meie eest varjab.

Madis Ernits ütleb oma artiklis, et ilma väljendusvabaduseta on demokraatia mõeldamatu. Mida muud kui nõustuda! Õigust peaks aga mõistma siiski kohus ja mitte meedia. Jah, meedia on kiirem. Jah, ta jõuab suurema hulga inimesteni. Aga ta paneb su liig kergelt laulu sisse. Ja sealt sa enam välja ei saa.

Katrin Prükk